

Avsnitt 69: Social färdighetsträning – en satsning för att få eleverna tillbaka till skolan

INFORÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

ERIKA: Hej och välkomna till specialpedagogiska Skolmyndighetens podd *Lika värde*. Vi spelar in det här samtalet på distans och om det finns brister i ljudkvaliteten så vet ni som lyssnar vad det kan bero på. I det här samtalet kommer vi att prata om problematisk skolfrånvaro och hur man kan jobba för att det ska vara möjligt för elever som har lång och svår problematik i de här frågorna att få en väg tillbaka till skolan. Och vi kommer att prata om hur viktigt det är att skapa trygghet och tillit och värdet av att satsa på social färdighetsträning för elever som under lång tid, sällan eller aldrig har varit i skolan. Och fokus kommer att vara på en verksamhet som går under namnet Stallis som finns i Haninge kommun i Stockholmsområdet och det är en skolenhet för elever som av olika anledningar inte har varit i skolan på länge. Och här har man satsat på att skapa en miljö där eleverna kan känna sig trygga i en stallmiljö med hästar. Och på det sättet och i det sammanhanget får eleverna komma tillbaka till skolan och återgå till skolarbetet utifrån den nivå man då befinner sig på. Så med i dagens samtal är Michaela Otterström, rektor för Skärgårdsskolorna i Haninge kommun, där Stallis är en av

enheterna. Och deltar gör även Ewa Bohlin som är rådgivare på Specialpedagogiska skolmyndigheten och som har följt Stallis utvecklingsarbete. För i det här arbetet har SP, som också bidragit med ett utvecklingsbidrag och med rådgivning. Så jag vill börja med att säga varmt välkomna till er båda.

MICHAELA: Tack så mycket

EWA: Tack så mycket.

ERIKA: Men Michaela, jag skulle vilja börja med att ställa frågan till dig och dels be dig kort berätta vem du är och sen också berätta om den här resan för att starta Stallis, hur den började.

MICHAELA: Jag är rektor på Skärgårdsskolorna i Haninge. Och Stallis är en av våra enheter. Vi startade den för att vi såg ett behov av att hjälpa elever som har stor problematisk skolfrånvaro. Tanken eller idén föddes i stallet genom att min dotter tävlar och i det laget som hon ingick i så var det flera av tjejerna som inte gick i skolan. De funkade hur bra som helst i stallet. De tränade hårt, de tävlade under press och hanterade det superbra. Men skolan var för svår. På de här tävlingarna så träffade jag Susanne Bergström som är skolpsykolog i Haninge kommun och då jobbade i närvaroteamet. Tillsammans så börjar vi fundera över vad det här berodde på och hur vi skulle kunna dra nytta av det i skolorna. Och det blev en intressant diskussion, men det blev inte mer än så förrän vi fick ett fall på en av våra skolor där vi kände att alla de här vanliga insatserna som vi kan göra hjälper inte. Vi måste tänka om, vi måste tänka utanför

boxen. Och min ... min chef, han har alltid sagt så här:
”Okej, men när du ställs inför en situation så är det bara en fråga som gäller och det är, vad krävs?” Och då ställde vi oss den frågan, så ”Vad krävs?” Ja, här krävs det någonting nytt. Så då gick jag till Per och så sa jag ”Du, den här idén ...” Jag hade pratat med honom om det tidigare men mer som en kul grej. Och då sa jag ”Den här idén om en stallskola, den behöver jag köra på nu. Jag behöver starta den. Tillsammans med närvaroteamet i Haninge så, så startade vi upp en försöksverksamhet och då var det åtta elever och idag är det 40 [skratt]. Och det går superbra så att ja, det ... Det är det bästa jag gjort, ska jag säga.

ERIKA: Men den här responsen och uppbackningen då från skolförvaltningen som du beskriver nu när du presenterar idén. Var det ... Fick du tjata länge eller var det så att man ganska snabbt tyckte att ”Jo, men det här låter som en framkomlig väg, gör det.”

MICHAELA: Nej, jag tycker inte att jag fick tjata särskilt länge... Jag upplever att man har en väldigt stor tillit till oss rektorer och, och hur vi tänker och jobbar med eleverna och det ... Det här mandatet har varit oerhört viktigt för att kunna göra de här förändringarna och de här satsningarna som vi har gjort.

ERIKA: Så ni har haft en uppbackning eller en stöttning eller så.

MICHAELA: Ja, precis absolut. Sen är det så att det hade inte ... Det hade inte fungerat att göra det här om man inte hade gjort det då tillsammans med Haningebygdens ryttarförening som är de

som låter oss använda deras lokaler. Men det ... Det är kommunen och det är föreningen tillsammans.

ERIKA: Det här handlar i vissa fall om elever som har varit borta ganska länge från skolan. Så hur börjar ni det här arbetet för att göra det möjligt för dem att komma till Stallis, Michaela?

MICHAELA: Ja, det börjar alltid med att vi ställer oss frågan ”Vad krävs?” Därför att de här eleverna har väldigt olika bakgrund. Det är olika situationer. Det är olika svårigheter, olika lägen. Så att det är alltid den frågan som, som är central ”Vad krävs?” Vår skolpsykolog Susanne Bergström är den som bär relationerna till en början. Det är hon som har kontakten med vårdnadshavarna och initierar arbetet så att säga. Sen har vi möten, beroende på i vilket läge eleven befinner sig i. Antingen kan det vara möte hemma hos eleven eller också har vi möte på skolan. Men mötena förbereds minutiöst. Vi skickar bilder på dem som ska vara med, berättar vilka de är och så vidare så att eleven är fullt förberedd på vad det är som ska hända och vilka de ska träffa. Och sen så pratar vi med eleven och med vårdnadshavarna och ser ”Hur behöver vi lägga upp det här för att det ska funka på bästa sätt?” Och så skraddarsyr vi ... för varje enskild elev så skraddarsyr vi upplägget för dem.

ERIKA: Det jag tycker kommer fram med det du berättar Michaela, det är hur viktigt det är att verkligen ha fokus på att eleverna ska bli trygga. Och som rådgivare Ewa tänker jag

så möter du många skolor som brottas med frågan om problematisk skolfrånvaro. Är det här någonting som du ser, just det här med elevernas känsla av trygghet och det här med att, att det är väldigt väl förberett ... Någonting som skolor jobbar med? Vad ser du?

EWA: Ja, absolut, jag ser många skolor och skolhuvudmän som arbetar med frågor kring hur man kan främja närvaro och få alla vara i skolan och vara trygga i skolor, i skolan. Skolorna är medvetna om att man ska sätta in insatser tidigt, men det gäller bara att se signaler och uppmärksamma förändringarna hos eleverna tidigt. Så skolor arbetar med att utveckla ett förebyggande elevhälsoarbete där alla samverkar, men trygghet tar tid att bygga upp. Och det kan handla om konkreta saker som att ha noga kontroll på närvaroregistreringar till att bygga en relation med eleven. Det här kan vara känsliga elever och det är inte så enkelt för en elev att säga att ”det här behöver jag hjälp och stöd med”. Så i arbetet att bygga relationer så blir det viktigt att både skolläda och huvudman stöttar lärare att stötta elever, ofta med stöd av alla yrkesprofessioner i skolan. Men det finns inte en lösning för alla, utan det är individuellt.

ERIKA: Mm, just det. Jag tycker Michaela ... Du gav en väldigt bra bild av hur man ... Hur ni jobbar, väldigt konkret så och hur man tänker och verkligen gör allt man kan för att det ska vara väldigt tydligt i starten. Vad finns det ... Finns det något mer så där tänker jag i nästa steg så som du kan dela med dig av att berätta om hur ni tänker och gör för att eleverna ska ... Jag tänker efter det här första mötet då

kanske fortsatta och få den här känslan av att man är trygg och att tilliten växer och så vidare.

MICHAELA: Ja, dels så, så är det relationsbyggandet som är A och O här. Att hitta en ... Att få en positiv relation till sin lärare. Nu har jag guld på golvet inne i Stallis. Alltså, mina lärare är helt magiska, säger jag och skryter, men det är de faktiskt. Och de är jätteduktiga på just det här relationsbyggandet. Här har även stallet kunnat hjälpa till, alltså när elever har känt ett stort motstånd och så går man in i stallet och så pratar man medan man står och ryktar en häst eller står och gosar med en häst så då rinner det här ... den här osäkerheten försvinner lite. Du tar udden av motståndet och då kan det vara lättare att komma in. Men, men sen så, sen handlar det om ... Nästa steg blir sedan att man jobbar med att komma in i gruppen. Vi jobbar väldigt mycket med att se till att man hamnar i rätt grupp och det där har vi ändrat under vägens gång men det handlar om att hamna i ett socialt sammanhang där man kan känna sig trygg. Och det kommer inte automatiskt, utan det här måste man jobba otroligt mycket med. Med relationsskapande men också med social färdighetsträning för att eleverna ska kunna känna att jag kan komma till skolan och jag vet vad som förväntas av mig och jag känner att jag klarar av det här. För det är det som är grejen, de här eleverna behöver kunna komma till skolan varje dag och känna att jag kan lyckas idag.

- ERIKA: Just det, vad är det ni ... Hur ser erat team ut på stallet?
Vilka kompetenser är det ni har med er i arbetet och hur kan en arbetsdag för dem se ut?
- MICHAELA: Vi har ... Ja, dels en skolpsykolog då och sen har vi en lärare och en specialare och två socialpedagoger och sen har vi en resurs som jobbar och sen har vi ytterligare en lärare som går in och jobbar deltid så. Så det är hög personaltäthet och det är personal som är anställd för att de har en fin ingång till eleverna och just besitter den här förmågan att skapa relationer och att fokusera på vad eleven verkligen behöver. För det krävs en enorm flexibilitet hos lärarna. Det krävs ett lugn. Det krävs en självsäkerhet och en trygghet i att, att kunna ställa sig frågan ”Vad krävs?” och faktiskt anpassa sin verksamhet utefter det. Så att det ... Det är därför jag säger att vi har verkligen guld på plats, för det är inte ett jobb som vem som helst kan göra.
- ERIKA: Vad har ni för miljö? Jag tänker det, det är i ett stall, men hur man ... Hur ser det ut? Vad är det ni har gjort för att det ska fungera för eleverna som kommer till er?
- MICHAELA: Det här har vi också fått tänka om. Från början så gjorde vi som ett litet klassrum där de skulle sitta, men det är precis det som inte ska vara. Det ska inte vara en skola därför att de här eleverna som går hos oss, de har misslyckats så många gånger i skolan så att skolbyggnader och sånt, det är bara svart. Det är rödskynke. Det går inte. Utan nyckeln är att det inte är en skola, utan vi jobbar i ett café. Så att de sitter i ett café och så finns det flera olika små rum. Man kan sitta i en soffgrupp. Man kan sitta vid ett bord och så vidare. Men det är det som är en av nycklarna.

ERIKA: Vad gör det för skillnad för de här eleverna att ni jobbar på det här sättet ser du ... Man tänker just kommer till ... Hur man mår och fungerar socialt och sen också förstås, vad gör det för skillnad för lärandet?

MICHAELA: Alltså, det gör all skillnad. Det här blir jag lite rörd när jag pratar om, men det är så viktigt därför att det här är elever som inte har varit i skolan på flera år. Vi har elever som har varit borta nästan hela sin skolgång och så kommer tillbaka och lyckas på Stallis. Och när man ser våra nior till exempel som gick ut förra året så det var sex stycken nior, varav fyra då gick ut med gymnasiebehörighet och idag går på gymnasiet. Och de här eleverna har fått tillbaka en framtid. De har fått tillbaka tron på sig själva och de har fått en framtid. Jag vet inte vad som skulle kunna vara finare än att kunna göra det för de här eleverna. Svårt är det. Det är komplicerat och det krävande, men jag vet inte någonting som kan vara mer givande. Och det ... Det ser vi också på den feedback vi får från våra föräldrar att det gör sån skillnad för måendet för eleverna, för måendet för familjerna. För det att ha en fungerande skolgång. Det är så viktigt för måendet i stort, för fungerar det inte i skolan då, då slår det ut det mesta.

ERIKA: Vad tycker du har varit mest utmanande i den här utvecklingsresan som ni har gjort? Vad är det ni har fått kämpa med och kanske också ändra på under resans gång?

MICHAELA: Det är rätt mycket [skratt].

ERIKA: Ja.

MICHAELA: Ja, men någonstans så gick vi in med tanken att det här med hästar skulle vara självraggande och att det var det som skulle vara grejen. Men så är det inte. Hästarna är jättebra för att kunna bygga relationer och för att skapa trygghet. Men det är inte så att hästarna är det viktiga, utan det viktiga har varit att skapa de här sociala sammanhangen som eleverna kan klara av. Så vi har tänkt om, framför allt har vi tänkt om hur vi skapar grupper. För från början så skapade vi dem efter ålder. Det gör vi inte längre utan nu gör Susanne Bergström, skolpsykologen, en bedömning av vad eleven behöver för typ av sammanhang. Och så bygger vi grupperna utifrån det. Och det gör jättestor skillnad i närvaro och mående så att det ... Det är väl den största förändringen vi har gjort. Men sen också att vi har sett att det räcker inte. Först pratade vi mycket om hur fixar vi med undervisningen? Hur fixar vi så att undervisningen håller rätt ingång till eleverna och så. Och det är viktigt men än en gång, det är inte det som är det viktigaste utan det viktigaste i den här sociala färdighetsträningen. För att känner eleverna sig trygga, ja, då jobbar de. Och det har också gjort att vi från början gick in och tänkte ”Okej, vi gör E-kurser. Vi gör kurser där alla elever kämpar för att nå E.” Men när vi väl fick eleverna trygga. Då var det ingen idé att ha E-kurser längre för att de kan så mycket mer när de väl känner sig så trygga. Så att det är många saker som vi har fått tänka om på och lärt oss under resans gång. Så det har varit väldigt roligt på det sättet.

ERIKA:: Mm. Men just den där tryggheten då, det låter som att det är det som är själva grundplattan eller vad man ska säga, i allting. För att det övriga ska kunna ske.

- MICHAELA: Ja, det är allt.
- ERIKA: Vad tänker du Ewa, som rådgivare, är viktigt att lära av det här exemplet? Och som kan ge skolor verktyg att arbeta också förebyggande tänker jag, så att elever inte hamnar i den här problematiska skolfrånvaron.
- EWA: Jag hör tydligt hur mycket lärande dels ett stöd ifrån huvudman och låta Michaela som rektor få förtroendet att lägga tid och pengar på elever som inte kommer till skolan. Och Michaela har också lagt mycket tid på att samverka på olika nivåer. Både med skolchef men också hur lärare samverkar nära med personal från elevhälsan och andra professioner. Du pratar om psykolog. För alla i skolan behöver fler perspektiv. Jag ser att det handlar inte bara om en lokal och ett stall, utan det är ett bemötande och en medvetenhet hos alla som arbetar i skolan. Och viljan att förstå elevers sociala problematik. Och det tror jag elever och föräldrar känner. Michaela, du pratade om ingång tyckte jag var bra ... Att de här som arbetar med eleverna har ingång till dem. Alla elever är individer så elever som inte går i skolan så gäller det verkligen att skapa en förståelse för just den eleven. Och då med all personals kompetens. Resurspersoner och assistenter, de blir lika viktiga som mentor och kurator. Sen tänkte jag på ... Det här systematiska överlämningar kan vara sånt som kan vara oroliga tider och att man kan förebygga ... Och så arbeta flexibelt och vara medveten om att det finns inte en lösning varken på individnivå eller på huvudmannanivå. Alla löser det på olika ... Men vi måste hitta ett arbetssätt så inte

elever hamnar här och det är skolor medvetna om tror jag.
Men man har kommit olika långt.

ERIKA: Ewa, du nämnde det här med övergångar ... Hur viktigt det är. Men hur gör ni då Michaela när ni har ... Jag tänker flera elever då som går vidare till gymnasiet som du nämnde tidigare. Hur säkerställer ni att nödvändig information följer med och så vidare? Hur löser ni den där situationen?

MICHAELA: Oavsett vad eleverna går över till, för det är inte alltid till gymnasiet, det kan vara så att man har klarat av att kunna gå tillbaka i klass eller kunna gå tillbaka till vanlig skola så att säga. Och då sker det alltid en gedigen överlämning med information om elevens skolarbete naturligtvis och färdigheterna där, men också behoven runt i kring, vad funkar, vad funkar inte? Vår skolpsykolog följer upp och är med på möten. Hon är oftast med när eleverna börjar för att hjälpa dem att komma in, så att hon går in även på gymnasiet och hjälper till där. Vi släpper inte våra elever riktigt, i alla fall har vi inte gjort det än. Men det är att man vill ha koll på att det funkar, och det gör det. Det ser så otroligt bra ut för de eleverna som slutade så att det är väldigt glädjande. Men det ... Jag tror att det handlar om det engagemanget, de blir lite våra. Det är svårt att släppa taget. Så är det.

ERIKA: Om du skulle få säga någonting till rektorer som har samma utmaningar som ni har och har haft. Vad skulle du vilja skicka med till dem, Michaela?

MICHAELA: Våga göra det som krävs. Det handlar om att ha modet och våga. Våga göra misstag, våga testa nya saker, våga tänka

utanför boxen därför att det är inte alltid så att de gamla ramar som vi har funkar utan vi måste våga tänka nytt.

ERIKA: Vad skulle du säga är målet för er där ni tar emot en elev? Hur långt fram vågar ni tänka? Hur ser målbilden ut?

MICHAELA: Första målet är alltid att kunna få eleven tillbaka till skolan. Och sen handlar det om i slutändan att eleverna ska ha en fullgod utbildning. En fullgod utbildning i grundskolan. Sen är det också egentligen alltid målet att eleverna ska tillbaka in i vanlig skola för att Stallis är inte en skola för sig, utan det är en station, en väg tillbaka in i skolan. Men vi vet också att alla elever kommer inte att klara av det. Men det är ändå målet. Och sen är målet att de ska kunna ta sig vidare till gymnasiet.

ERIKA: Och om man som skola nu är i en sån där situation som Michaela beskrivit. På vilket sätt kan vi på SPSM då ge stöd Ewa? Vad finns att få från oss?

EWA: Det finns olika stöd, dels specialpedagogiskt stöd och då finns rådgivare som kan vara ett stöd i kartläggning av verksamhet, arbetssätt och bollplank. Och det kan vara huvudman, skola, elevhälsoteam som rektorer förstås då, som börjar med och skriver in ett ärende som vi kallar ... Och Michaela började med stöd av rådgivare som mynnade ut i ett ... Att du sökte sådant här Sis-medel. Ett bidrag för utvecklingsprojekt. Så det finns mycket på SPSM:s hemsida med frågor och svar och webinarier att lyssna på om hur ... att främja närvaro.

ERIKA:: Så det finns både konkret ska man säga stöd i ett arbete som bollplank som du säger, men också att det kan vara

ekonomiska resurser också då för att sätta i gång ett arbetssätt kanske.

EWA: Ja, precis.

ERIKA: Hörni, det har varit jätteintressant samtal verkligen. Jag tycker man ser de här engagerade medarbetarna framför sig som gör det som krävs som du säger Michaela. Så jag vill verkligen säga tack till er. Stort tack till dig Michaela Otterström, rektor på Skärgårdsskolorna, och Ewa Bolin, rådgivare på SPSM, för att ni var med.

MICHAELA: Tack själv, tack för att vi fick vara med.

EWA: Tack så mycket.

ERIKA: Jättespännande samtal just om hur man på olika vägar kan arbeta för att elever som har problematisk skolfrånvaro ska klara av att komma tillbaka. Och hur viktigt är just det här fokus på trygghet och tillit. Och jag vill också säga till dig som har lyssnat och som vill veta mer om hur du kan få stöd i arbetet med att främja närvaro, att du kan gå in på vår webbplats www.spsm.se. Precis som Ewa säger så finns det en hel del man kan hitta där. Det finns både information och forskning kring att främja närvaro och där kan du också hitta information om de olika utbildningarna och webinarier som finns som man kan vara med på. Och på webben så kan du också hitta fler poddavsnitt samlade för dig som vill lyssna på fler samtal, bland annat om den här frågan och många andra. Så med de orden vill vi säga tack för att ni har lyssnat på oss.

INFORÖST: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats, spsm.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.